

Asia: VN/18878/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta sisäilmaan liittyvän oireilun ja sairastumisen hoitosuositukseksi

Klikkaa ja lisää väliotsikko

Kommentit johdantoon

Esitetty hoitosuositus perustuu vuonna 1997 laadittuun Majvik 1 ja vuonna 2007 päivitettyyn Majvik 2 suositukseen, jotka keskittyivät ensisijaisesti rakennusten kosteus- ja mikrobivaurioihin liittyvien oireiden selvittämiseen. Vuonna 2017 julkaistiin Käypä-hoitosuositus, joka painottui kosteus- ja homevaurioihin liittyviin oireisiin ja sairauksiin. Uusimpiin tutkimustuloksiin ja laajemmin sisäilmaan liittyvien tekijöiden käsittelyyn perustuvalle Majvik 3 suositukselle on ollut jo pitkään tarvetta. Vuonna 2022 eduskunta osoitti talousarvioon sosiaali- ja terveysministeriölle määrärahan Majvik-suositusten uusimiseen siten, että valmistelussa otetaan huomioon ajantasainen ja kattava tutkimustieto. Toimeksiannon lähtökohtana oli oireilevan potilaan hyvä ja tarkoituksenmukainen diagnosointi ja hoito sisäilmaan liittyvissä erilaisissa hoito- ja kuntoutustilanteissa. Hoitosuositus ei sisällä sosiaalietuuksiin- tai työelämän sopimus- ja lainsäädäntöön liittyviä kysymyksiä. Näihin eduskunnan STM:lle antamansa toimeksiannon lähtökohtiin peilaten Ammattiliitto Pro on perustanut näkemyksensä lähinnä työelämän näkökulmasta ja jaoteltuna suosituksen ydinkysymysten aiheiden mukaisesti.

Kommentit ydinkysymykseen: 1. Mitkä ovat tärkeimmät sisäilmaoireisiin liittyvät tekijät Suomessa?

Suosituksessa on otettu esille, että merkittävimmät sisäympäristön terveydelle haitalliset tekijät ovat radon, pienhiukkaset, passiivinen tupakointi ja kosteusvauriot. Lisäksi oireiden ja haittojen kokemiseen liittyvät mm. melu, ilmanvaihto, ilmankosteus ja lämpötila sekä yksilölliset ominaisuudet ja yhteisöihin liittyvät tekijät. Suosituksessa mainitaan huomattavan usein sisäilmaongelmien monitekijäisyys, joka on omiaan komplisoimaan ilmiötä tarpeettoman voimakkaasti.

Ammattiliitto Pro jakaa näkemyksen siitä, että sisäympäristöön liittyy muitakin haitallisia tekijöitä, kuin kosteusvauriot ja ne on toki hyvä huomioida suosituksessa. Kosteusvauriot ja kosteusvaurioihin viittaavat riskirakenteet ovat kuitenkin hyvin yleisiä Suomen rakennuskannassa, joten niiden mahdollisuus oireiden ja sairastumisten taustalla on otettava vakavasti huomioon silloin, kun potilaalla esiintyy normaalia enemmän tyypillisesti sisäilmasta aiheutuvia oireita, jotka helpottavat työpaikalta poistuttaessa. Olivat syyt sitten kosteusvauriosta tai muusta sisäilman haittatekijästä lähtöisin, on ne aina selvitettävä, jotta potilaan työ- ja toimintakyky voidaan turvata oikea aikaisella

hoidolla ja kuntoutuksella. Yleinen ongelma on se, että selvityksiä pitkitetään, jolloin potilaan tila ehtii heiketä ja muuttua jopa krooniseksi.

Kommentit ydinkysymykseen: 2. Mitkä ovat tärkeimmät sisäilmaan liittyvät oireet, sairaudet ja vaikutukset toimintakykyyn?

Suosituksessa kuvataan, että yleisimmät sisäilmaan liitetyt oireet ovat ohimeneviä hengitystie-, silmä- ja iho-oireita tai yleisoireita. Vakavimmat sairaudet liittyvät radoniin ja tupakansavuun, jotka voivat aiheuttaa keuhkosityöpää sekä erityisesti pienhiukkasiin, jotka ovat yhteydessä hengitystiesairauksiin sekä sydän- ja verisuonitauteihin. Suosituksessa on otettu esille, että oleskelutiloihin ilmayhteydessä oleva kosteusvaurio on riskitekijä hengitysteiden oireiden ja astman kehittymiselle sekä pahenemiselle. Suosituksessa esitetään myös tutkimustuloksia, joissa on todettu, että kosteusvauriohavainnot lisäävät uuden astman riskiä ja homeen hajun yhteys astmaan on todettu olevan vielä sitäkin selvempi.

Suosituksessa huomio kiinnittyy toiminnallisten tekijöiden suureen osuuteen kautta linjan. Ammattiliitto Pro korostaa, ettei suosituksessa pidä ylikorostaa toiminnallisten tekijöiden osuutta sisäilmaoireilun syynä. Tällöin on suuri riski, että usein hankalaksi koettu selvittämistyö oireiden juurisyistä jää vaillinaiseksi, koska voi olla helpompi vedota potilaan psykososiaalisiin- ja toiminnallisiin tekijöihin oireiden syynä. Kuten suosituksen taustapaperissakin todetaan, sisäilmaan liitetystä oireilusta on vaikea kerätä täysin varmaa näyttöä toiminnallisten mekanismien tai ympäristöherkkyyden osuudesta oireiluun. On myös hyvä huomioda, että pitkittyneet, rajutkin oireilut voivat vaikuttaa potilaan psyykkeeseen haitallisesti, jolloin hän voi tarvita hoitoa jaksamisensa tueksi, mutta ilman oireilun ja potilaan kokemuksen vähättelyä.

Kommentit ydinkysymykseen: 3. Miten sisäilmaan liittyviä terveysongelmia ehkäistään?

Ammattiliitto Pro on samaa mieltä suosituksen kanssa siitä, että työpaikoilla tulisi olla yhdessä työterveyshuollon ja muiden asiantuntijoiden kanssa etukäteen laaditut toimintamallit ja prosessit sisäilmaongelmien ennaltaehkäisemiseksi. Tarvittaessa yksilön ja työyhteisön työkyvyn tukitoimet on aloitettava jo varhaisessa vaiheessa eikä myöskään rakennusteknisten selvitysten tekemistä pidä viivyttää tarpeettomasti sisäilmaongelmia epäiltäessä.

On tärkeää, että olemassa olevasta rakennuskannasta pidetään huolta ennakoivasti huoltojen ja korjaustoimenpiteiden avulla ja, että vika- ja haittailmoituksiin reagoidaan nopeasti. Lisäksi uudisrakentamisen laatuun pitää kiinnittää erityistä huomiota sekä pitää mahdolliset sisäilmaongelmat mielessä esimerkiksi valittaessa rakennusmateriaaleja ja -menetelmiä.

Ammattiliitto Pro pitää tärkeänä, että suosituksessa korostetaan, että selvitysten ja korjausten aikana varmennetaan, että tiloissa on turvallista ja terveellistä työskennellä esimerkiksi käyttöä turvaavien toimenpiteiden avulla. Tarvittaessa on koko työyhteisö tai osa siitä siirrettävä väistötiloihin toimenpiteiden ajaksi. Tärkeää on myös muistuttaa toimenpiteiden riittävyyden seurannasta, jolloin saavutettuja tuloksia arvioidaan avoimesti suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Kommentit ydinkysymykseen: 4. Miten sisäilmaoireet havaitaan ja diagnosoidaan?

Hoitosuosituksessa korostetaan, että sisäilmasta oireileva potilas tulee kohdata kokonaisvaltaisesti ja aikaa tutkimuksille on varattava riittävästi. Ammattiliitto Pro pitää tätä tärkeänä, mutta esittää suositukseen lisättäväksi, että potilaan oireisiin on suhtauduttava vakavasti häntä kuunnellen. Oireilun tai potilaan oman kokemuksen vähättely vaikeuttaa hänen tilannettaan merkittävästi. Sisäilmasta oireilevan jaksaminen on usein koetuksella hankalien oireiden vuoksi, joten hoitosuhteen jatkuvuus saman terveydenhuollon ammattilaisen/ -ammattilaisten kanssa on tärkeää, ettei hänen tarvitse aina uudelleen käydä läpi tilannettaan uusille terveydenhuollon ammattilaisille. On myös hyvä huomioida se, että jatkuva sairastelu ja oireilu voivat aiheuttaa myös haasteita mielenterveydelle eli esimerkiksi potilaan ahdistus voi johtua pitkittyneestä oireilusta, joten ei pidä liian helposti olettaa, että oireilun syy on potilaan ahdistuksessa.

Ammattiliitto Pro pitää tärkeänä, että suosituksessa korostetaan työterveyshuollon tärkeää roolia asiantuntijana työpaikan olosuhteiden terveellisyyttä arvioitaessa. Työterveyshuollon tehtävänä on tuntee työpaikan olosuhteet ja sisäilmaongelmia epäiltäessä konsultoida rakennuksen sisäilmatilanteeseen perehtynyttä asiantuntijaa, mahdollisten altisteiden ja haittatekijöiden terveydellisen merkityksen arvioimiseksi. Tarvittaessa työterveyshuollon on kehotettava työnantajaa selvittämään rakennuksen tilanne.

Tarvittaessa työpaikalle kannattaa perustaa sisäilmastoryhmä, joka koostuu mm. terveydenhuollon, kiinteistönhuollon ja rakennusterveyden asiantuntijoista sekä henkilöstön ja työsuojelun edustajista. Työsuojelun edustaja voi parantaa tiedonkulkua ja yhteistä näkemystä työnantajan ja työntekijöiden välillä. Sisäilmaryhmän tehtäviin kuuluu mm. sisäympäristön puutteiden selvittämisen ja korjaamisen organisoinnin lisäksi proaktiivinen viestintä tiloissa oleskeleville. Ammattiliitto Pro pitää hyvänä, että suosituksessa todetaan, että sisäilmastoryhmän on tärkeää toimia vuorovaikutuksessa henkilöstön kanssa ja huolehtia, että viestintä tavoittaa koko työyhteisön esimerkiksi järjestämällä henkilöstölle tilaisuuksia esittää kysymyksiä ja keskustella mahdollisista huolenaiheista.

Rakennuksen sisäympäristöä parantavat nopeat toimenpiteet on toteutettava viipymättä, vaikka selvitystyö olisikin vielä kesken. Työpaikan työsuojelutoimijat on pidettävä ajan tasalla koko prosessin ajan ja heillä tulee olla mahdollisuus osallistua selvityksiin sekä tutustua niiden tuloksiin ja mahdollisten löydösten terveydelliseen merkitykseen työntekijöille. Tiedottaminen tulee olla avointa ja työntekijöillä tulee olla mahdollisuus esittää kysymyksiä sekä näkemyksiään prosessin aikana.

Kuten suosituksessakin todetaan, työterveyshuollon tehtävänä on antaa tietoa terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä niin sisäilmaryhmälle kuin suoraan tilojen käyttäjille. Ammattiliitto Pro:hon tulleiden yhteydenottojen perusteella on yleistä, että työntekijät, jotka työskentelevät tiloissa, joissa epäillään sisäilmaongelmia kokevat, etteivät saa riittävästi tietoa meneillään tai suunnitelmassa olevista toimenpiteistä ja selvitysten valmistuttua, löydösten terveydellisestä merkityksestä. Ammattiliitto Pro pitää tärkeänä, että suosituksessa korostetaan sisäilmatilanteissa oikea-aikaisen ja avoimen tiedottamisen tärkeyttä asianosaisille ja esittää, että suositukseen lisätään työterveyshuollon tärkeä rooli työpaikalta mahdollisesti löytyneiden altisteiden ja haittatekijöiden faktatiedoista ja terveydellisestä merkityksestä tiedottamisessa asianosaisille. Selvitysten aikana on myös tärkeää tarjota työterveyshuollon tukea henkilöstölle. Ammattitautiepäilyissä on potilas ohjattava viipymättä erikoissairaanhoidon tai Työterveyslaitoksen tutkimuksiin.

Ammattiliitto Pro on suosituksen kanssa samaa mieltä siitä, että tyypillisesti terveydenhuollon yksiköissä on rajattu määrä ammattihenkilöstöä, joilla on riittävä perehtyneisyys sisäilmaongelmien hoitamiseen ja, että sisäilmasta oireilevien potilaiden hoitoon tulisi perehdyttää laajemmin terveydenhuollon ammattilaisia. Terveydenhuollon ammattihenkilön, joka kohtaa sisäilmasta oireilevia tai sairastuneita, on perehdyttävä sisäilmaan liittyvään taustatietoon, kuten rakennuksen olosuhdearvioihin. Tämä vaatii erityistä asiantuntemusta ja näin ollen riittävää koulutusta sisäilma-asioista sekä yhteistyötä rakennusterveysasiantuntijan kanssa esimerkiksi olosuhdearvioinnin johtopäätöksiä tulkittaessa. Pelkkä oireiden hoitaminen ei riitä, vaan terveelliset työskentelyolosuhteet on turvattava.

Yhdenkin työntekijän tyypillisesti sisäilmaongelmiin liittyvä oireilu tulee ottaa vakavasti ja tarvittaessa on ryhdyttävä toimenpiteisiin mahdollisen altistumisen selvittämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi. Ammattiliitto Pro on suosituksen kanssa samaa mieltä siitä, että selvitetessä oireiden yhteyttä sisäilmaan ja tiettyyn rakennukseen, on hoitoon hakeutuneen potilaan lisäksi usein aiheellista selvittää myös muiden rakennuksessa oleilevien oireita ja haittakokemuksia mm. haastatteluin ja sisäilmaoirekyselyin. Näitä tietoja on hyödynnettävä rakennusterveys selvityksissä esimerkiksi valittaessa paikkoja, joihin selvitykset kohdennetaan.

Kommentit ydinkysymykseen: 5. Miten sisäilmaan liittyvistä oireista kärsiviä hoidetaan ja kuntoutetaan?

Suosituksessa todetaan, että potilaat kokevat liian usein, että terveydenhuollon ammattilaiset eivät kuuntele heidän kokemuksiaan, eivät usko niitä tai pitävät oireita psykiatrisen häiriön merkinä. Ammattiliitto Pro:hon tulleiden yhteydenottojen perusteella tämä pitää paikkansa. Potilaan oireet ja sairaudet on otettava terveydenhuollossa vakavasti ja häntä on kuunneltava aidosti parhaan mahdollisen hoitotuloksen saavuttamiseksi.

Hoitosuosituksessa tulee ottaa esille myös se seikka, että parhaiten paranemista edistetään, kun potilas pääsee pois häntä haitallisesti altistavasta ympäristöstä, koska usein oireita aiheuttavassa tilassa oleskelun pitkittyessä myös oireet pahenevat, josta syystä työntekijän työkyky on uhattuna. Työnantajien vastuuta työympäristön turvallisuudesta ei saa vähätellä, vaan työterveyshuollon tulee aktiivisesti esittää työnantajalle vaihtoehtoja potilaan tilanteen parantamiseksi ja hänen työkykynsä tukemiseksi. Tarvittaessa on järjestettävä työterveysneuvottelu, jossa tavoitteena on selvittää keinot, joilla potilaan työkykyä voidaan tukea. Työterveyshuollon edustajan tehtävänä on neuvottelussa lääketieteen asiantuntijana esittää vaihtoehtoja ratkaisusta, joilla potilas voi jatkaa työskentelyä terveytensä vaarantumatta.

Työpaikalla on hyvä olla olemassa ns. varhaisen tuen malli, jonka mukaan toimitaan myös sisäilmaongelmatilanteissa rinnakkain rakennuksen sisäilmaprosessin kanssa. Tukitoimia jatketaan niin pitkään, kuin tarve vaatii. Ammattiliitto Pro pitää hyvänä suositusta, jossa esitetään esimerkkejä tuen muodoista kuten esimerkiksi työkyvyn varhaisen tuen mallin lisäksi, työhön paluun tuki ja korvaavan työn käytännöt. Tärkeitä ovat lisäksi työn muokkauksen keinot, jotka voivat olla esimerkiksi etätyöjärjestelyjä, työaikojen, työtehtävien ja työtilojen järjestelyjä. Työn muokkaus ei vaadi sairausdiagnoosia, vaan perusteeksi riittää haittaava oireilu, jota ei muuten saada riittävästi hallittua. Joissakin tapauksissa sairauspoissaolo on tarpeen turvaamaan työntekijän terveyttä ja työkyvyn palautumista, mutta ennen paluuta sairauspoissaololta työpaikalle, on työpaikan olosuhteet saatettava terveelliseksi työskennellä.

Työjärjestelyitä voidaan käyttää osana muuta kuntoutusta sekä työntekijän terveyden ja työkyvyn tukitoimia. Ammattiliitto Pro haluaa kuitenkin korostaa, että rakennuksen olosuhdearvioissa havaitut puutteet on kuitenkin korjattava viipymättä. Ensisijaisesti siis on tehtävä rakennuksen korjaavat toimenpiteet ja vasta toissijaisesti käyttöä turvaavat toimenpiteet tai väistötiloihin siirtäminen. Ratkaisut on oltava kestäviä ja pysyviä eikä vain tilapäistä helpotusta tuovia.

Kommentit ydinkysymykseen: 6. Miten sisäilmaan liittyvistä oireista kärsivien ihmisten toiminta- ja työkykyä arvioidaan ja tuetaan?

Suosituksessa todetaan, että esihenkilön tehtävänä on tunnistaa työkyvyn heikkenemisen varhaisia merkkejä ja käynnistää työkyvyn tukitoimet yhteistyössä työterveyshuollon kanssa. Ammattiliitto Pro toteaa, että työterveyshuollon tehtävänä on arvioida työntekijän jäljellä oleva työkyky ja harkita, millaisilla toimenpiteillä työkykyä voidaan tukea sekä esittää ehdotuksia ja suosituksia työnantajalle tarvittavista toimenpiteistä. Suosituksessa todetaan, että lääkärin tehtävänä on arvioida olosuhdearvioinnissa esiin tulleiden sisäilmatekijöiden mahdollisia terveysvaikutuksia.

Päätökset työtilojen käytöstä kuuluvat työnantajan työsuojeluvastuuseen ja päätöksiä tukee yhteinen keskustelu esimerkiksi sisäilmastoryhmässä. Ammattiliitto Pro esittää, että suosituksessa korostetaan työnantajan vastuuta aidosti selvittää työpaikan mahdollisuudet työjärjestelyihin, kuten esimerkiksi toisissa tiloissa työskentelyyn. Tilojen käytön rajoittamista voi kuitenkin tehdä myös työsuojelu- tai terveystyösuojelun. Ammattiliitto Pro esittää, että suositukseen lisätään maininta työterveyshuollon velvollisuudesta ilmoittaa työsuojelu- tai terveystyösuojelulle, mikäli työnantaja tieteen vaarantaa työntekijöiden ja muiden tiloissa oleskelevien terveyden riittämättömillä tai puutteellisilla toimenpiteillä.

Kommentit ydinkysymykseen: 7. Miten terveydenhuollossa otetaan huomioon erityisryhmät, kuten lapset ja nuoret?

-

Kommentit ydinkysymykseen: 8. Miten sisäilmaoireisten ihmisten sosiaali- ja terveydenhuoltoa tulisi kehittää tulevaisuudessa?

Ammattiliitto Pro pitää hyvänä suositusta, että hoidon jatkuvuus varmistetaan tiedottamalla potilasta kehen terveydenhuollon ammattilaiseen hän voi ottaa tarvittaessa yhteyttä ja että hoidosta vastaava ammattilainen säilyy samana ja konsultoi tarvittaessa sisäilmakysymysten asiantuntijoita. Ammattiliitto Pro kannattaa sisäilmaongelmiin liittyvän astman korvaamisen ammattitautina arvioitavan uudelleen ja pitää hyvänä, että STM on asettanut työryhmän arviointia varten, koska tällä hetkellä vain ani harva astma on korvattu ammattitautina sisäilmaongelmien vuoksi. Samoin Ammattiliitto Pro kannattaa sosiaaliturvan kehittämistä tukemaan potilaita riippumatta siitä, onko heillä sairausdiagnoosi vai ei, koska pitkittyessään sisäympäristöön liittyvä oireilu usein vaikuttaa terveyden lisäksi potilaan taloudelliseen tilanteeseen. Ongelmallisia ovat myös tilanteet, joissa rakennuksen omistaa eri taho, kuin sen käyttäjä, ja joka estää perustellut tilanteen selvittämistoimenpiteet. Tällainen tilanne on omiaan aiheuttamaan merkittävää viivettä tutkimuksiin, tai joissakin tapauksissa jopa estää ammattitautidiagnoosin saamisen. Ammattiliitto Pro esittää viranomaisten toimintavaltuuksien lisäämistä tällaisissa tilanteissa.

Ammattiliitto Pro kannattaa sitä, että terveydenhuollon ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutukseen sisällytetään sisäympäristöön liittyvien terveysvaikutusten ja riskiarvioinnin koulutusta, sisäilmasta oireilevien potilaiden sekä myös pitkittyneesti sisäilmasta oireilevien hoidon ja tuen keinoja sekä heidän kohtaamiseensa liittyviä opintoja. Ammattiliitto Pro kannattaa viranomaisyhteistyön lisäämistä ja toimintavaltuuksien vahvistamista, joka mahdollistaa nopean puuttumisen, jos vakavia laiminlyöntejä esiintyy.

Kommentit liitteeseen 1

Ei lausuttavaa.

Kommentit liitteeseen 2

Ei lausuttavaa.

Muuta lausuttavaa

Ei.

Luukkanen Tanja
Ammattiliitto Pro